

vinske raziskave sta pomembni poznavanje poimenovanja ulic in predelov in tudi numeracija hiš, saj le tako lahko po virih sledimo hišo in njene stanovalce.

Skozi zgodovino so oblasti sprva bolj kot po imenu ulic in hišnih številkah lokalizirale zemljišča in hiše po njihovih lastnikih in po pomembnih javnih zgradbah v njihovih bližinah. Šele centralizirana upravna oblast, ki je želela zaradi novačenja in davščin imeti natančnejši pregled nad svojimi državljani, je v drugi polovici 18. stoletja začela uvajati ulična poimenovanja oziroma poimenovanja posameznih mestnih predelov ter hišno numeracijo. Zaradi tega so Ljubljano leta 1770 razdelili na tako imenovane šteвне oddelke (poimenovali so jih Mesto, Karlovško predmestje, Trnovo itd.), hiše v njih pa aritmetično oštevilčili, kar je postopno pripeljalo do zmešnjave, če se je mestni predel (števni oddelek) širil z novimi hišami. Zato so bila tudi v Ljubljani nova oštevilčenja hiš po novih krajevnih oznakah znotraj dotodanjih števnih oddelkov pogost pojav. Splošno poimenovanje ulic v Ljubljani in preureditev hišnega oštevilčenja pa je bilo opravljeno leta 1876. Glavno vlogo pri tem je imel občinski svet, ki se je odločil za izpeljavo po sistemu, ki je veljal na Dunaju in še nekaterih večjih mestih. Prispevek nas seznani z načeli, ki so bila upoštevana pri poimenovanju in numeraciji ljubljanskih ulic in s tedaj poimenovanimi ulicami.

V nadaljevanju nas avtorica seznani s hišami in stanovalci, ki so v 19. stoletju bivali na Mestnem trgu 1, 8, 10 in 24 ter v stavbi na Ciril-Metodovem trgu 21. V opisanih stavbah je v 19. stoletju povprečno bivalo 8 do 10 družin, ki so imele pisano paleto navad in poklicev.

Tako kot v Suhadolnikovem članku tudi v prispevku Sonje Anžič slovenskemu besedilu sledi razmeroma obsežen povzetek v angleščini.

Tekstovnemu delu kataloga sledijo reprodukcije razstavljenih vedut, načrtov mestnih predelov in fotografij ter gradbenih načrtov nekaterih zgradb v osrednjem delu Ljubljane, na koncu pa je dodan še seznam na razstavi predstavljenega gradiva z navedbo nahajališča.

Razstava, ki je bila postavljena v atriju Mestne občine Ljubljana in avli Zgodovinskega arhiva Ljubljana, je skupaj z obsežnim katalogom pomemben prispevek k poznavanju preteklosti osrednjega območja slovenskega glavnega mesta. Ko bodo v naslednjih letih obdelana še druga ljubljanska območja, bodo vsi katalogi skupaj predstavljali zgoščeno informacijo o ljubljanski preteklosti, zlasti urbanistično-arhitekturni, zanemarljiva pa ne bo tudi informacija o splošni preteklosti slovenske metropole.

Janez Kopač

Gremo v trg. Vipava v prvi polovici 20. stoletja skozi objektiv Ivana Možeta

V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici je na ogled zanimiva razstava fotografij "neznane" fotografa Ivana Možeta iz Vipave, ki jo je pripravila arhivska svetovalka Metka Nusdorfer Vuksanovič. Ivan Može se je s svojim delom za vedno zapisal v zgodovino domačega kraja in kot eden zgodnjih slovenskih amaterskih fotografov tudi v zgodovino slovenske fotografije.

Zbirka je sicer v zasebni lasti, hrani jo Možetova vnukinja ga. Ruth Markič iz Solkana, vendar to v ničemer ne zmanjšuje njenega pomena. Kot je v uvodu v katalog zapisal direktor Drago Trpin, je predstavitev te obsežne in pomembne fotozbirke v arhivu toliko bolj upravičena in potrebna, saj je javnosti gradivo zavoljo tega teže dostopno.

Razstava je bila postavljena na ogled najprej 29. septembra 2000 v stari šoli na Trgu Pavla Rušta v Vipavi. Na Vipavskem je bila to prva tovrstna predstavitev naše ustanove, ki s svojo dejavnostjo pokriva tudi vipavsko občino.

20. oktobra pa je bila prenesena v enaki obliki v galerijo našega arhiva, kjer so bili mesec dni na ogled tudi originali. Od novembra dalje pa si je možno ogledati le povečane reprodukcije na dvajsetih panojih v predverju arhiva.

Za naslov razstave in spremljajočega kataloga si je avtorica izbrala staro ljudsko ime Trg, ki ima svoje korenine v 14. stoletju, ko je cesar Rudolf IV. kraju podelil trške pravice. Na žalost pa z vsako novo generacijo to ime vedno bolj tone v pozabo.

Možetova fotografska zapuščina obsega več kot tisoč petsto različnih posnetkov krajev in ljudi v prvi polovici 20. stoletja. Večina fotografij je shranjenih v enaintridesetih albumih. Posnetki so do leta 1933 kronološko razporejeni v štirinajst lepo izdelanih kupljenih albumov z že izdelanimi okenci, v katere je Može vlagal fotografije. Za posnetke po letu 1933 je preproste albume izdeloval sam in vanje fotografije lepil. Pod vsako fotografijo je pripisal natančen datum posnetka, manj pomembno pa se mu je zdelo zabeležiti identiteto ljudi in krajev. Ohranjenih je tudi 83 fotografskih plošč iz obdobja med letoma 1907 in 1923.

Pri izboru fotografij za razstavo in objavo v katalogu je avtorica upoštevala več različnih kriterijev: predstaviti je želela raznovrstnost motivov in hkrati upoštevati tudi tehnično plat posnetkov. Može je že s prvimi posnetki l. 1901 dokazal, da kot samouk brezhibno obvlada fotografski postopek in da ima dober občutek za motive in kompozicijo.

Na razstavi je na ogled 70 najlepših in najbolj značilnih motivov. Izbrane fotografije so glede na vsebino razdeljene v štiri tematske sklope: Ivan Može in njegova družina, Ali jih še poznamo?, Nekoč v Vipavi in Sprehodi po okolici. V prvem sklopu je pozornost usmerjena na najožje člane njegove družine, kjer so najbolj prisrčni posnetki njegovih otrok in kasneje vnukinj. V drugem delu spoznamo nekdanje Vipavce,

ki jih je ob različnih priložnostih ujel Može v svoj objektiv. Tretji sklop je posvečen prečudovitim podobam nekdanje Vipave, ki se je v sto letih močno spremenila. Zadnji sklop pa nas popelje po sprehajalnih poteh Možetove družine v neposredno okolico Vipave.

Ivanu Možetu je v petdesetih letih uspelo ujeti v objektiv marsikatero zanimivo in enkratno podobo rojstnega kraja in sosednjih vasi, podobo, ki je morda že zdavnaj izginila z ulic in tudi iz spomina ljudi ter se po zaslugi njegovega dela ponovno vrača med nas.

Obiskovalci obeh otvoritvenih večerov so si lahko ogledali tudi nekaj originalnih albumov in fotografij, osebnih dokumentov ter knjig iz nekoč bogate Možetove knjižnice. Za popestritev razstave si je avtorica v Fotoateljeju Pavšič – Zavadlav v Solkanu izposodila nekaj primerov fotoaparatorov, ki so bili v uporabi v prvi polovici 20. stoletja. Žal pa se ni ohranil nobeden izmed tistih, s katerimi je fotografiral Može.

Katalog, ki spremlja in dopolnjuje razstavo, vabi k ogledu Vipave, kakršna je bila v prvi polovici 20. stoletja. Uvodni članek o slovenski fotografiji v času delovanja Ivana Možeta je napisal mag. Mirko Kambič, prispevek o njegovem življenju in delu ter opis fotografske zapuščine pa avtorica razstave.

Ivan Može se je rodil v Vipavi. Starši so imeli trgovino z blagom na tedanjem "placu" pred vipavsko šolo. S fotografiranjem se je začel ukvarjati leta 1901, ko mu je mati podarila prvi fotografski aparat. Od

tedaj je več kot petdeset let vztrajno fotografiral vse, kar ga je zanimalo in se mu je zdelo vredno iztrgati pozabi časa. Prvi posnetki prikazujejo stare podobe Vipave in okoliških krajev ter ljudi v začetku 20. stoletja. Rad se je preizkušal v portretiranju svoje matere. Po poroki leta 1906 so postali središče njegovega zanimanja žena in otroci, pozneje pa tudi vnukinji. Ves čas njegovega ustvarjanja pa se prepletata oba motiva, krajevni in družinski.

V drugem delu kataloga so objavljene tudi vse razstavljene fotografije. Tri motivi so tudi v obliki razglednice in jih vsak kupec kataloga prejme kot darilo.

Mag. Kambič je v svojem prispevku med drugim zapisal, da bo razstava fotografskih podob amaterja Ivana Možeta za obiskovalce prijetno presenečenje. In res je tako! Pomen njegovih motivov presega zgolj arhivsko dokumentarni značaj gradiva. Te fotografije so pomembne tako za zgodovino slovenske fotografije kot tudi za lokalno in narodno zgodovino, etnologijo, spomeniško varstvo in še bi lahko naštevali.

Vsa zahvala gre Možetovim sorodnikom, ki so skrbno ohranili gradivo, in avtorici, ki je opravila zahtevno raziskovalno nalogo in z odkritjem in predstavitvijo Možetove zapuščine uspela obogatiti vede-nje o slovenski fotografski preteklosti.

Ivanka Uršič